

SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZMDE BAŞARI FAKTÖRLERİ VE KÜÇÜK TURİZM İŞLETMELERİNE YÖNELİK BİR MODEL ÖNERİSİ

SUCCESS FACTORS IN SUSTAINABLE TOURISM: A MODEL PROPOSAL FOR SMALL TOURISM ENTERPRISES

Burcu TÜRKER

Kastamonu Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm ve Otel İşletmeciliği Bölümü, Kastamonu / TÜRKİYE, ORCID: 0000-0002-9321-0896

Öğr. Gör. Erhan İŞLEK

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Marmaris Turizm Meslek Yüksekokulu, Muğla / TÜRKİYE, ORCID: 0000-0002-3385-5406

Prof. Dr. Kutay OKTAY

Kastamonu Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm ve Otel İşletmeciliği Bölümü, Kastamonu / TÜRKİYE, ORCID: 0000-0002-5329-3324

ÖZET

Bu çalışmada sürdürülebilir turizmde başarı faktörleri ve küçük turizm işletmelerine yönelik bir model önerisinin ortaya koyulması hedeflenmiştir. Bu bağlamda Kastamonu Üniversitesi Turizm Fakültesi tarafından 23-25 Kasım 2017 tarihleri arasında tertip edilen 1. Uluslararası Sürdürülebilir Turizm Kongresi'ne katılan 16 akademisyen ile görüşme yöntemi kullanılarak veriler toplanılmış ve analiz edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda, sürdürülebilir turizm alanında küçük turizm işletmelerinin çalışmalarının ve hedeflerinin neler olması gerektiği belirlenmiş ve bu doğrultuda bir model önerisi sunulmuştur. Ayrıca, yerel yönetimlere, bölgesel pazarlama örgütlerine ve işletme yöneticilerine küçük turizm işletmelerinin gelişiminin ve sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi hususunda çeşitli öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilirlik, Sürdürülebilir Turizm, Küçük Turizm İşletmeleri.

ABSTRACT

In this study, it was aimed to present the success factors in sustainable tourism and a model proposal for small tourism enterprises. In this context, data were gathered and analyzed using interview method with 16 academicians participating in 1st International Sustainable Tourism Congress organized by Kastamonu University Tourism Faculty between 23-25 November 2017. As a result of these analyzes, it has been determined necessary activities and targets of small tourism enterprises in the field of sustainable tourism and a model proposal is presented in this direction. In addition, several proposals have been made to ensure the development and sustainability of small tourism enterprises to local governments, regional marketing organizations and business managers.

Keywords: Sustainability, Sustainable Tourism, Small Tourism Enterprises.

1. GİRİŞ

İnsanlar çeşitli motiflerden, dürtülerden, gereksinim ve ihtiyaçlardan dolayı yıllardır seyahat etmektedirler. Gerçekleştirilen bu faaliyetlere ise turizm denmektedir. Turizm, insanların sürekli bulunduğu yer dışında sürekli olarak yerleşmemek üzere, serbest bir ortam içinde herhangi bir turistik motifin etkisiyle kişisel veya toplu halde yaptıkları seyahatlerden, gittikleri yerlerde en az 24 saat ya da

bu yerin bir konaklama tesisinde en az bir geceleme süre ile konaklamalardan doğan iş ve ilişkileri kapsayan bir tüketim olayı, sosyal bir olaydır (Bardakoğlu, 2011:46).

18, 19 yy. da sanayi devrimiyle yaşanan gelişmeler ile boş zaman kavramı gündeme gelmiş ve ulaşım seçenekleri artmıştır. Teknolojik değişimler, turizm bilincinin ve harcanabilir gelirin artması gibi etkenler seyahat etmeyi kolaylaştırmıştır. Yaşanan değişimlerle birlikte turizm bölgeleri de gelişme göstermeye başlamıştır.

Turizmin gelişmesi ise, doğal çevrenin korunması, kültürel mirasın muhafaza edilmesi, sosyo-kültürel değerlerin korunması ve bölge sakinlerinin yaşam kalitesini devam ettirmesi gibi ihtiyaçları beraberinde getirmiştir (Ayдын, 2016: 16)

İnsanlar ve turistler, çevre ve doğanın bozulmamasını ve tahrip olmamasını ümit etmektedirler. Ancak nüfus artışı ile birlikte artan tüketim ihtiyacını karşılamak için mal ve hizmet üreten işletmelerin çevreye verdikleri zarar önemli düzeydedir. Tahrip olan bir doğa, tarihi ve doğal değerleri zarar görmüş bir yeri turistler ziyaret etmeyecektir (Yavuz ve Zığındere, 2000). Turizmin çevreye verdiği zararların artmasıyla beraber sürdürülebilir turizm kavramı ortaya çıkmıştır.

Sürdürülebilir turizme ilişkin farklı tanımlamalar yapılsa da, bütün tanımlamaların ortak özelliği doğal kaynakların korunması ve yerel kültürlerin ve belirlenen alanların sürdürülebilir gelişimine katkıda bulunulmasıdır (Akşit, 2007, 455).

Bu yeni turizm anlayışı, maksimum kar sağlamak isteyen kitle turizmi yerine, bireysel veya daha küçük gruplar halinde gelecek turistleri çekmeyi, turizm aktivitesini daha uzun bir alana yaymayı, farklı mekanlara yaygınlaştırmayı tercih eder. Bu anlayışın, turizm alanlarında, kısa bir zaman diliminde çevreye büyük bir baskının yaratılmasını ve kalabalıklaşmayı da önleyecek nitelikte olduğu düşünülmektedir (Gökçe, 2006: 2).

Sürdürülebilir turizmi gerçekleştirebilmenin temel şartı turistik arz değerlere sahip bölgelerin taşıma kapasitelerinin sağlıklı bir şekilde belirlenmesidir. Burada amaç bu bölge veya yörelerde yerli ve yabancı turistlerin almış oldukları hizmet kalitesinde herhangi bir düşüş olmadan, doğal tarihi ve sosyo-kültürel çevre zarar görmemektedir. Bu da ancak sürdürülebilir turizm planlamasıyla mümkündür. Burada amaç turizm talebi ile arzı arasında bir denge sağlamaktır (Eser, 2011: 50).

Bu çalışmada, doğal, kültürel ve tarihi miras açısından değerli olan ve sürdürülebilirlik konusunda gelecek nesillerin de ihtiyaçlarını karşılaması için sürdürülebilir turizmde başarı faktörleri üzerinde durulmaktadır. Bu bağlamda, özellikle küçük turizm işletmelerine yönelik öneriler geliştirilip işletme yöneticilerine ve turizm paydaşlarına yönelik önerilerin geliştirilmesi hedeflenmektedir. Bu hedef doğrultusunda, sürdürülebilir turizmde başarı faktörlerinin akademisyenlerin bakış açılarıyla değerlendirilmesi yapılarak küçük turizm işletmelerine yönelik öneriler sunulmuştur.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Sürdürülebilirlik kavramı, ekolojik, toplumsal, politik ve ekonomik pek çok alanda genişleyen bir etki alanına sahiptir. Kitlesele turizm faaliyetlerinin günlük yaşamın bir parçası haline gelmesi ve sanayi devrimi sonrasında gelişen ağır endüstriler, sağladıkları faydanın yanı sıra, çevre üzerinde yok edici bir tahribata neden olmuşlardır. Buna ilave olarak, hızlı nüfus artışı ve aşırı doğal kaynak tüketimi sonucu ortaya çıkan bozulma, çevrenin korunmasını zorunlu hale getirmiştir. Dolayısıyla toplumlarda aşırı ve bilinçsiz doğal kaynak tüketimine karşı bir tepki oluşmuştur. Bu çerçevede sürdürülebilirlik: “günümüzün ihtiyaçlarının gelecek nesillerin yaşam standartlarını zedelemekten karşılanması” olarak kabul edilebilir. Diğer bir tanıma göre ise; sürdürülebilirlik “toplum veya ekosistem gibi devam eden bir sistemin işlerini kesintisiz, bozulmadan veya aşırı kullanımla kaynakların tüketilmeden sürdürebilmesi yeteneğidir” (Garda ve Temizel, 2016).

Sürdürülebilir kalkınmanın temelini kaynakların korunması ve bunların geliştirilmesi oluşturmaktadır. Turizm; doğayı, çevreyi ve kültürel kaynakları doğrudan kullanan bir sektördür. Bu bakımdan turizm sektörü sürdürülebilir kalkınma için önemli bir noktadadır. Zarara uğramış bir çevre ile turizm kalkınması söz konusu olamazken turizmden ekonomik anlamda yararlanmak zor olacaktır (Gündüz, 2017).

Sürdürülebilir turizm, “insanın etkileşimde bulunduğu veya bulunmadığı çevrenin bozulmadan ve değiştirilmeden korunarak, kültürel bütünlüğün, ekolojik süreçlerin, biyolojik çeşitliliğin ve yaşamı sürdüren sistemlerin sürdürüldüğü ve aynı zamanda tüm kaynakların ziyaret edilen bölgedeki insanların ve turistlerin ekonomik, sosyal ve estetik ihtiyaçlarını doyuracak şekilde ve gelecek nesillerin de aynı ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri biçimde yönetildiği bir kalkınma şeklidir. Sürdürülebilir turizm kalkınması ise, turizm sektöründe yer alan ev sahipleri ile turist kesimlerinin ihtiyaçlarının, bugün var olan kaynakların, gelecekte değerlerinin korunarak uzun süreli ve kesintisiz şekilde karşılanmasıdır” şeklinde tanımlanmaktadır (Can, 2013:5).

Sürdürülebilir turizm, turizmin ana kaynağının doğal, kültürel, sosyal, tarihi ve çevresel kaynaklar olduğu bilinci ile turizm endüstrisi, turistler, çevre ve ziyaret edilen yer arasındaki karmaşık ilişkiler sonucu ortaya çıkan sorunları azaltmaya çalışan bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım, turizmin sürdürülebilirliğine sebep olan değerlerin bilinmesi, korunması, geliştirilmesi ve çekiciliğinin gelecekte de devamlılığının sağlanması anlamına gelmektedir. Bu bağlamda sürdürülebilir turizm, sektörü besleyen doğal çevre ve insan kaynaklarını olumsuz yönde etkilemeden, turizm kapasitesini ve turizm ürünlerinin kalitesini arttırmaktır (Can, 2013: 5).

Sürdürülebilir turizm gelişiminin başarılı olabilmesi için bazı gereklilikler bulunmaktadır. Bunlar: turizm bölgelerinin temel ve düşünülmüş ihtiyaçlarına katkıda bulunmak; turistik bölgelerde eşitsizliği ve mutlak yoksulluğu azaltmak; sosyal katmanlarda adaletli bir şekilde paylaşılan ulusal, bölgesel ve yerel ekonomik büyümeye ivme kazandırmak ve gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılaması için ödün vermeden, belirtilen tüm hedefleri gerçekleştirmek veya gereksinimleri karşılamaktır. Temel gereksinimlerin ve hedeflerin başarılı olamadığı bir turizm gelişiminin yetersizliği endüstriyi sürdürülemez hale getirmektedir (Aydın, 2016: 48-49).

Turizm endüstrisinde küçük işletmeler, yatırım aşamasında düşük sermaye gerektirmesi ve faaliyet maliyetlerinin düşük olması ve birkaç kişiden oluşan yönetici gerektirmesi sebebiyle talep görmektedir. Turizm endüstrisi küçük ölçekli işletmeler için cazip bir ortam sağlamakta ve çok sayıda girişimci endüstri içerisinde çeşitli alt sektörlerde faaliyet göstermektedir. Ülke ekonomileri ölçeğinde incelendiğinde küçük ölçekli işletmelerinin, değişen konjoktüre daha kolay uyum sağlayabilmeleri ve yenilikleri daha kolay hayata geçirebilmeleri, daha az yatırımla daha çok üretim ve ürün çeşitliliği sağlamaları, daha düşük yatırım maliyetleri istihdam olanakları yaratmaları, teknolojik yeniliklere katkı olmaları, bölgeler arası dengeli kalkınmayı sağlamaları ve kişisel tasarrufları teşvik gibi özelliklerden dolayı büyük önem taşımaktadır. Aynı şekilde, küçük işletmeler çoğu ürünün girişini, ortak olan işletmelerin yönetimini ve dağıtımını sağlamaktadır (Akbaba, 2012:5; Aydın, 2016: 57).

Küçük turizm işletmeleri turizm bölgelerinin ekonomik, sosyal ve çevresel açılarından sürdürülebilir gelişmesine katkı sağlamaktadır. Küçük turizm işletmeleri yerel toplumun birer parçaları oldukları için kazandıkları para o toplum içerisinde kalmaktadır. Bu bağlamda, yerel halk için yaratılan istihdam olanağı da dikkate değerdir. Küçük turizm işletmeleri üretimleri için gerek duydukları mal ve hizmetleri çok büyük ölçüde yerel tedarikçilerden sağlamaktadırlar. Küçük turizm işletmeleri turizm ile özdeşleştirilen bir hayat tarzını arayan kişileri ve bunların yatırımlarını da bölgeye çekmekte ve yerel toplumun sosyal ve ekonomik açıdan gelişmesine katkı sağlamaktadır (Akbaba, 2012:5).

3. TASARIM VE YÖNTEM

Bu çalışmanın temel amacı, sürdürülebilir turizmde başarı faktörlerini ortaya koymak ve küçük turizm işletmelerine yönelik bir model önerisi oluşturmaktır. Sürdürülebilir turizm doğrultusunda yapılan çalışma ile küçük turizm işletmelerinin ihtiyaçlarını gözeterek kalıcı faydalar sağlanması amaçlanmıştır. Araştırmada nitel veri toplama aracı olan görüşme yöntemi uygulanmıştır. Araştırmanın amacına uygun olarak geliştirilen mülakat soruları ile veriler toplanılmış ve analiz edilerek değerlendirmeye alınmıştır. Araştırmada Kastamonu Üniversitesi Turizm Fakültesi tarafından 23-25 Kasım 2017 tarihleri arasında 1. Uluslararası Sürdürülebilir Turizm Kongresi'ne katılan 16 akademisyen ile görüşme yöntemi yapılarak veriler toplanılmış ve analiz edilmiştir.

4. BULGULAR

Araştırma bulguları konu ile ilgili kapsamlı verilere ulaşılmasını sağlamıştır. Küçük turizm işletmelerine yönelik olarak geliştirilen öneriler, yenilebilir enerji kaynaklarını kullanmak, niş pazarlarda başarı sağlamak, ekolojiye zarar verilmemesi için projeler geliştirmek, eko etiketler almak, turistlere

sürdürülebilir turizm bilincini vermek, yerele odaklanmak ve eğitime önem vermek gibi başlıklarla sıralanmıştır. Araştırmada elde edilen bulguların özeti Tablo 1’de sunulmaktadır.

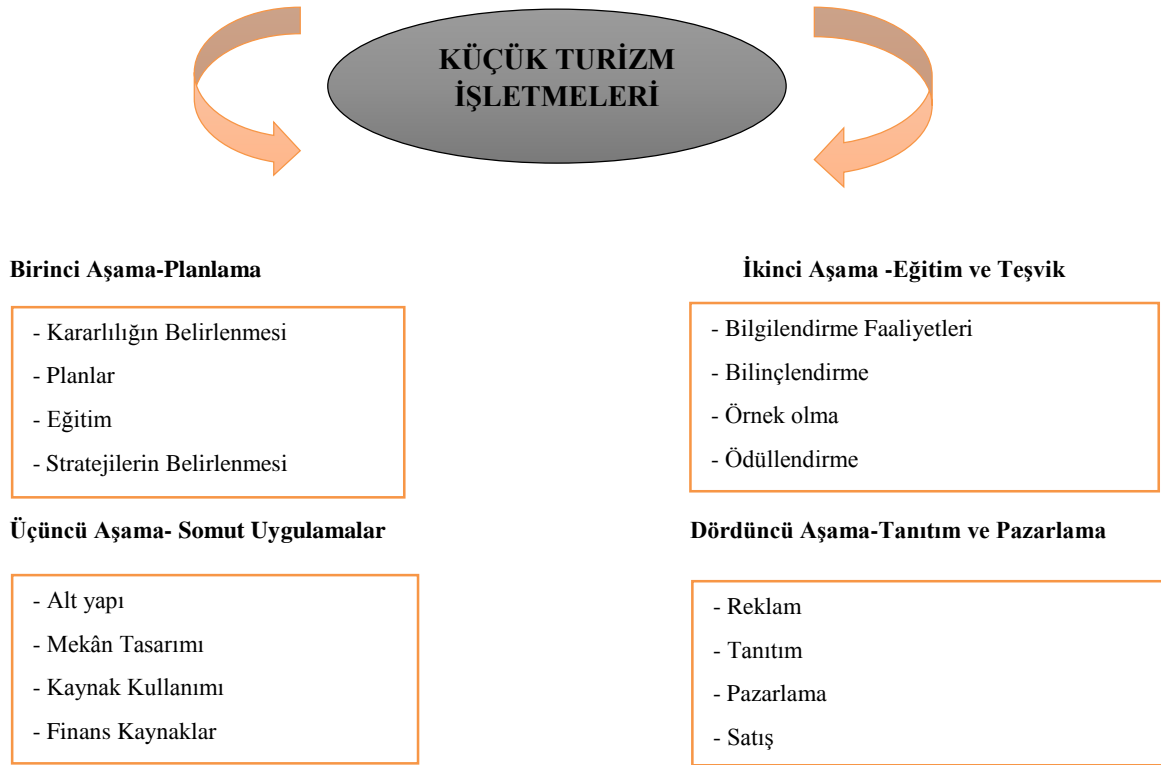
Tablo 1: Araştırma Bulgularının Özeti

Soru1: Sürdürülebilir turizmde işletmeler açısından başarı faktörleri nelerdir?	Soru2: Sürdürülebilir turizmde küçük turizm işletmelerinin çalışmaları nelerdir? Bu çalışmalar Türkiye’de yeterli düzeyde midir?	Soru3: Sürdürülebilir turizm alanında küçük turizm işletmelerinin hedefleri neler olmalıdır?	Soru4: Küçük turizm işletmelerinin sürdürülebilir turizmde başarılı olmaları için neler yapmaları gerekir? Önerileriniz nelerdir?
<ul style="list-style-type: none"> - Katı atıkların yeniden değerlendirilmesi ve sosyal sorumluluk projeleri. -Yeşil enerji yönetimi ve doğa koruma uygulamaları. -Doğal kültürel varlıklara saygı. -İşletmelerin sürdürülebilirlik bilincinde olması. -Çevreye duyarlı olmak. -İşletmenin sürdürülebilirlik konusunda uygulamalar gerçekleştirmesi. - Eko girişimcilik ana faktörleri altında değerlendirilmesi. - Yenilebilir enerji kullanmak, çevre kalitesi ile ilgili kalite belgelerine sahip olmak. - Erişilebilirlik. -Hizmet kalitesi. - Yerel ürünlerin özgünlüğünün korunması. - Bilinç ve özümsemedir. -Doğal kaynakların özgünlüğünün korunması - Kaliteli hizmet, konfor -Yenilebilir enerji kullanımını artırmak - Sürdürülebilir kalkınma. 	<ul style="list-style-type: none"> - Eko turizm talebi tespit edilmelidir. Türkiye’de yeterli değildir. - Yerel halk yönetiminde otantik satış noktaları oluşturulması yeterli düzeyde değildir. - Yerel yöneticilerin bilinçlendirilmeye yönelik çalışmaları olsa da yetersizdir. - Atık dönüşümü veya israfi azaltma ön plana çıkmaktadır. Yeterli düzeyde değildir. - Yeşil yıldız uygulamalı yeterli tesisi sayısının olmadığı için yeterli düzeyde değildir. - Atıklar konusunda kısıtlı çalışmaları olmaktadır. Yeterli değildir. - Yöresel ürün satışları, tur operatörlüğü yeterli düzeyde değildir. - Finans kaynakları yetersizdir. - Yörenin ürünlerini pazarlamada yetersizdir. - Artan popüler kültür karşısında kendilerini pazarlayamamak. - Yerel ürünlerin sürdürülebilirliğini karşılamak. - Eko turizm faaliyetleri bulunmaktadır ve yetersizdir - Yerel ürün pazarlaması yeterli düzeyde değildir. - Genel olarak yeterli düzeyde değildir. 	<ul style="list-style-type: none"> - Yenilebilir enerji kaynaklarını kullanmak. - Niş pazarlarda başarı sağlamak. - Kaynakların devamlılığını sağlamak -Ekolojiye zarar verilmemesi için projeler geliştirmek. - Kaliteli hizmet. - Çevresel boyuta zarar vermemek. - Ekonomik koruma elde etmek. - Eko etiketler almak. -Turist isteklerine maksimum düzey de cevap vermek. - Hedef kitlenin doğru belirlenmesi. - Popüler kültür temelli olmak. - Yerele odaklanmak. - Yerel kültürü korumak ve paylaşmak. - Kalite, beklentiyi karşılamak. - Çevreye duyarlı çalışmalar. yapılmalı ve fosil yakıtlar kullanılmamalıdır. 	<ul style="list-style-type: none"> -Hedef pazarın doğru belirlenmesi ve mekânın sürdürülebilir tasarımı. - Farklılaştırılmış niş pazarlama faaliyetleri olmalı. - Alt ve üst yapı taşıma kapasitesinin uygun hareket etmeli. - Her şeyin kıt ve tükenbilir olduğunun bilincinde olmak. - Mevcut var olan güzel şeyleri model olarak almak. - Eğitim konusuna önem verilmesi. - Turistlere sürdürülebilir turizmin bilincinin verilmesi. - Yenilebilir enerjiye yatırım yapılmalıdır. - Denetime açık işletmeler olmalıdır. - Sahip olduklarının birleştirilmesi ve turizm sektörüne sunumu. - Yerele odaklanmak ve eğitime önem vermek. - Planlama, tasarım, uygulama temelinde çalışmalar yürütmek. - Reklam, pazarlama faaliyetleri ve eğitimli personel çalıştırmak. - Eğitime destek verilmeli ve kolay bir şekilde işletme açılması engellenmelidir. - Turistik farklılık dikkate alınmalıdır.

5. MODEL ÖNERİSİ

Araştırmada elde edilen nitel bulgular neticesinde sürdürülebilir turizmde başarı faktörleri ve küçük turizm işletmelerine yönelik geliştirilen model önerisi Şekil 1’de sunulmaktadır. Modelde küçük turizm işletmelerinin kullanılması gereken adımlar 4 aşamadan oluşmaktadır.

Birinci aşama olan planlamada: kararlılığın belirlenmesi, planlar, eğitim ve stratejilerin belirlenmesi başlıkları, **ikinci aşama olan eğitim ve teşvikte:** bilgilendirme faaliyetleri, bilinçlendirme, örnek olma ve ödüllendirme başlıkları, **üçüncü aşama olan somut uygulamalarda:** alt yapı, mekân tasarımı, kaynak kullanımı ve finans kaynaklar başlıkları ve **dördüncü aşama olan tanıtım ve pazarlamada ise:** reklam, tanıtım, pazarlama ve satış başlıkları bulunmaktadır.

Şekil 1: Sürdürülebilir Turizmde Başarı Faktörleri ve Küçük Turizm İşletmelerine Yönelik Model Önerisi

Birinci Aşama-Planlama: Küçük turizm işletmelerine yönelik modelde ilk olarak yapılması gereken destinasyon çalışmaları için tüm paydaşlar ve işletmecilerle birlikte kararlılığın belirlenmesidir. Küçük turizm işletmenin daha sürdürülebilir hale getirilmesi ve yönetilmesi sürecinin başarılı olabilmesi için planlama çalışmaları yapılmalıdır. Küçük turizm işletmelerine yönelik yapılan planların başarılı olabilmesi için tüm turizm paydaşlarına ve işletmecilere eğitimler verilmeli. Eğitim çalışmaları yapıldıktan sonra küçük turizm işletmelerine yönelik stratejiler geliştirilmelidir.

İkinci Aşama-Eğitim ve Teşvik: Bu aşamada, küçük turizm işletmelerinin sürdürülebilir hale getirilmesi ve yönetilmesi için, sürdürülebilir turizm ve işletme yönetimi konusunda sürekli olarak bilgilendirilme faaliyetleri yapılarak işletmecilerin ve çalışanların daha bilinçli olmaları sağlanmalıdır. Yapılan çalışmalar diğer turizm işletmeleri için örnek alınabilecek stratejiler olarak duyurulmalı ve yapılan çalışmalar ödüllendirilmelidir.

Üçüncü Aşama-Somut Uygulamalar: Küçük turizm işletmelerinde yetersiz olan alt yapı çalışmaları tamamlanmalı. Mekânın sürdürülebilir tasarımı yeniden sağlanarak, kaynakların gerektiğinden fazla kullanılmaması için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

Dördüncü Aşama-Tanıtım ve Pazarlama: Küçük turizm işletmeleri için geliştirilen ve yenilenen bu stratejilerin geniş kitleler tarafından bilinmesinin sağlanması ve işletmelere olan talebi artırmak için reklam ve tanıtım çalışmaları yapılmalıdır.

Modelin Genel Olarak Uygulanma Esasları

Paydaş yönetimi ilkesiyle hareket edilen bu modelde öncelikli olarak paydaşların küçük turizm işletmelerini sürdürülebilir bir hale getirilmesi için algıları ve bilgi düzeyleri oldukça önemlidir. Küçük turizm işletmelerinin daha sürdürülebilir hale getirilmesi ve yönetilmesi sürecinin başarılı olabilmesi için tüm paydaşlar, işletmeciler ve yerel halkla birlikte bu süreç için yapılacak çalışmaların planlamalarını yapacaklardır. Küçük turizm işletmelerine yönelik yapılan planların daha başarılı olabilmesi için tüm turizm paydaşlarına ve işletmecilere eğitimler verilmesi de öngörülmüştür. Bu eğitimler tüm yerel paydaşlar için ortak alanlarda ve ayrıca işletmeciler için de tesislerde gerçekleşecektir. İşletmeye gelen ziyaretçilerin de bu eğitim ve bilgilendirme faaliyetlerinden yararlanması, internet sitesi üzerinden, seyahat acentalarından ve ayrıca ziyaretçilere ve yerel halka dağıtılacak basılı materyaller üzerinden sağlanacaktır.

Eğitim çalışmaları yapıldıktan sonra da sürdürülebilir bir turizm işletmesi olabilme yolunda stratejiler geliştirilecektir. Bu stratejiler ise: çevreyi koruyarak yapılan uygulamaları hayata geçirmek olacaktır. Yenilebilir enerji kaynaklarının kullanılarak yerel ürünlerin sürdürülebilmesi ve satış alanlarının oluşturulması sağlanacaktır. Alt ve üst yapı taşıma kapasitesine uygun hareket edilmesi sağlanarak çevreye verilen zararlar en düşük seviyeye indirilecektir. Küçük işletmelerin öncelikli olarak çevrelerindeki ekolojiye zarar vermemeleri ve gerektiğinde yeniden canlandırmaları için projeler geliştirilecektir. Çevre dostu uygulamalar yaygınlaştırılarak çalışanlara bu bilincin verilmesi sağlanacaktır. Etkin yatırımlar yapılacak ve eko etiketler alınacaktır. Yenilebilir enerjiye yatırım yapılacaktır. Çevre bilinci sağlanarak, eko etiket, mavi bayrak gibi çevreci belgeler alınacaktır. Kalite güvence belgeleri ve süreçleri uygulanarak, enerji etkinliği artırılacaktır. Koruma anlayışı başta olmak üzere, yerel halkı da turistik faaliyetler içerisinde ekonomik koruma elde etmek temel amaç olarak benimsenecek. Hedef kitlenin doğru belirlenecek ve bu kitlenin ihtiyaç ve beklentilere yeterli cevabı verebilmesi sağlanacaktır. Sürekli olarak işletme çalışanlarına eğitim verilerek bilinçlendirilmesi sağlanacaktır.

Küçük turizm işletmelerinin daha sürdürülebilir hale getirilmesi ve yönetilmesi için sürdürülebilir turizm ve işletme yönetimi konusunda sürekli olarak bilgilendirilmesi ve gelişmesi öngörülmüştür. Bu işletmeler mevcut var olan güzel örnekleri model olarak alıp kendi işletmelerinde uygulayacaklardır. Ayrıca küçük turizm işletmelerine yönelik geliştirilen bu model önerisinde diğer turizm işletmeleri için örnek alınabilecek stratejiler de olacaktır. Ayrıca çevre hassasiyeti olan müşterilere yönelik hizmet ve ürün üretimi yapılacaktır. Diğer taraftan restoran gibi yiyecek ve içeceğin ön planda olduğu işletmelerde ise atık dönüşümü veya israfı azaltma ön plana çıkacaktır. Turistlerin de sürdürülebilir turizm konusunda sürekli olarak bilinçlendirilmesi sağlanacaktır.

Küçük ölçekli işletmelerin sürdürülebilir turizm için gerekli olan teknolojilere yatırımlar yapabilmeleri için, işletme kapasitesinin yetersizliği ve mali kaynak yetersizliği gibi konularda sıkıntılar ortadan kaldırılacaktır. Bu çalışmaları yaparken kamu kurum ve kuruluşlarla iletişim halinde hareket edilecektir. Maliyet, iktisadilik, verimlilik, yönetim, pazarlama, planlama, eko girişimcilik ana faktörleri altında değerlendirilme yapılacaktır. Planlama, tasarım, uygulama temelinde çalışmalar yürütülerek, doğayı koruyan bir anlayışa göre çalışmalar yapılacaktır. Bu anlamda güçlü uzun dönemli politikalar ile ekoloji temelli eğitimler ve bilimlerle turizm sektörünü geliştirmek için sürdürülebilir turizme katılan yerel işletmelerin devlet eliyle desteklenmesi ve denetlemelerin artırılarak küçük turizm işletmelerinin denetime açık işletmeler olmaları sağlanacaktır.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Turizmin çevreyle olan etkileşimden dolayı turizm sektöründe “sürdürülebilirlik daha fazla önem arz etmektedir. Dünyada her sene milyonlarca kişi seyahat etmektedir. Seyahat eden bu kişilerin gittikleri yerde doğal, kültürel, sosyal çevreye olumlu ve olumsuz etkileri söz konusu olmaktadır. Bu etkiler zaman içerisinde değişimler yaratarak bozulmaya neden olmaktadır. Doğal alanların tahribi, şehirleşme sürecinde yapılan hatalar, gürültü, nüfus artışı, toplumsal dejenerasyon, kültürel zenginliklerin zamanla unutulması, doğanın tahrip edilmesi turizmin çevre üzerindeki başlıca olumsuz etkileridir. Turizmin vermiş olduğu bu zararlar sonucunda gelecek nesillerin bu güzelliklerden faydalanmasına engel olunmaktadır.

Sürdürülebilir kalkınma kavramının toplumsal bilince yerleşebilmesinde ise turizm önemli bir rol oynayabilir. Turizmde sürdürülebilirlik sayesinde kültürel ve doğal kaynakların korunması ve gelecek nesillerin de bu kaynaklardan yararlanması sağlanmaktadır. Türkiye’de de bu kaynakların korunması hem bugünün nesli için hem de gelecek nesiller için önem taşımaktadır. Bozulan bir çevreye hiçbir nesil ilgi göstermeyecektir. Gelecek nesillere bozulmuş bir çevre bırakmak sürdürülebilir turizm anlayışı ile uyumsuzdur.

Yapılan bu çalışmada da sürdürülebilir turizmin başarı faktörleri ve küçük turizm işletmelerine yönelik çeşitli öneriler ve bir model sunulmuştur. Sürdürülebilir turizmde küçük işletmeler doğrultusunda yeterli sayıda çalışma olmadığı da görülmektedir. Yapılan çalışmaların ise Türkiye’de yeterli düzeyde olmadığı bilgisine ulaşılmıştır.

Sürdürülebilir turizmde başarı faktörleri ve küçük turizm işletmelerine yönelik öneriler ise özet olarak şu şekilde sıralanabilir:

- Öncelikle çevreyi koruyarak yapılan uygulamalar hayata geçirmelidir. Yenilebilir enerji kaynakları kullanılmalıdır. Yerel ürünlerin sürdürülebilirliği ve satış alanlarının oluşturulması sağlanmalıdır.
- Alt ve üst yapı taşıma kapasitesine uygun hareket edilmeli ve bu şekilde kaynakların devamlılığı sağlanmalıdır.
- Farkındalık oluşturulmalı ve niş pazarlarda başarı sağlanmalıdır.
- Çevre dostu uygulamaları yaygınlaştırılmalı ve tüm çalışanlara bu bilinç verilmelidir. Etkin yatırımlar yapılmalı ve eko etiketler alınmalıdır.
- Koruma anlayışı başta olmak üzere, yerel halk turistik faaliyetler içerisine alınmalıdır
- Eğitime destek verilmeli ve kolay bir şekilde işletme açılması engellenmelidir.
- Yerele ve bilince odaklanılmalıdır. Yerel yönetimleri işbirliğine zorlamalıdır.

KAYNAKÇA

- Akbaba, K., (2012), Destinasyon Geliştirme ve Küçük Ölçekli Turizm İşletmeleri: Akçakoca Üzerine Bir İnceleme, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24(1).
- Akşit, S., (2007), Doğal Ortam Duyarlılığı Açısından Sürdürülebilir Turizm, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(2), 441-460.
- Aydın, B., (2016), Sürdürülebilir Şehir Turizmi Başarı Faktörleri ve Küçük Turizm İşletmelerinin Ekonomik Performansı, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Eskişehir.
- Bardakoğlu, Ö., (2011), Turistik Ürün Bakımından Destinasyon Planlaması ve Pazarlaması Kapsamında İzmir Turizminin Değerlendirilmesi ve Geliştirilmesine Yönelik Bir Model Çalışması, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi*.
- Can, E., (2013), Turizm Destinasyonlarında Sürdürülebilir Turizmin Sürdürülebilir Rekabet Açısından Değerlendirilmesi, *İstanbul Sosyal Bilimler Dergisi*, 4, 23-40.
- Eser, S., (2011), Sürdürülebilir Turizm ve Efes Örneği, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*.
- Garda, B. ve Temizel, M., (2016), Sürdürülebilir Turizm Çeşitleri, Selçuk Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, Konya, Sayı: 12, 83-103.
- Gökçe, F. (2006), Yerel Destinasyonlarda Turizm Potansiyelinin Belirlenmesinde SWOT Analiz Tekniği. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*.
- Gündüz E., (2017), Sürdürülebilir Kalkınmada Turizmin Yeri ve Önemi: Kastamonu Örneği. *Kastamonu Üniversitesi Turizm Fakültesi Yayınlanmamış Bitirme Tezi*, Kastamonu
- Yavuz, E. ve Zığındere, Ö., (2000), Sürdürülebilir Kalkınmanın Turizme Etkisi, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(4), 321-336.